

Nr 33.

Av herr **Engberg**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss
ändring i gällande universitetsstatuter.

Gällande universitetsstatuter innehålla med avseende på tillsättandet
av sakkunniga följande bestämmelser:

§ 61.

1. Sedan ansökningstiden gått till ända, skola, i händelse sökande
anmäla sig, ofördröjligen utses minst tre sakkunniga i det eller de läro-
ämnena, som det lediga ämbetet omfattar. Härmed må dock, om ansök-
ningstiden utgår under ferier, kunna anstå till början av nästa lästermin.

2. Sakkunniga utses av det större konsistoriet, till vilket fakulteten
eller sektionen skall i sådant hänseende inkomma med förslag. Konsisto-
riet skall omedelbart underrätta kanslern om sitt beslut i ärendet.

Det är sålunda att märka:

1. att större konsistoriet representerar den högsta instansen vid
sakkunniges tillsättande. I ett av konsistoriet uppgjort sakkunnigeförslag
kan ingen högre instans vidtaga någon ändring.

2. att sökanden icke medges rätt till påminnelser mot eller över-
klagande av fakultets resp. sektions förslag eller konsistoriets beslut.

Det område, varom här är fråga, är till sin natur mycket ömtåligt.
Tvivelsutan är det en god och sund grundsats, som tillämpas, när den
största möjliga grad av självbestämmerätt medges åt våra statsuniversi-
tet, och denna grundsats bör om möjligt vidmakthållas och respekteras.
Ju mildare förmyndarskap från statens sida över de vetenskapliga insti-
tutionerna, desto bättre. Statens intresse ligger framför allt i att på allt
sätt gynna den vetenskapliga forskningens framsteg. I enlighet härmed

bör staten tillse, att erhållandet av professorsämbeten vid våra statsuniversitet sker uteslutande på grund av ådagalagd skicklighet och att alla andra synpunkter hållas fjärran. I garanterandet av en fullt objektiv prövning av de befattningssökandes kvalifikationer har sålunda staten ett intresse av första rang att bevaka.

När staten hitintills oinskränkt överlätit fastställandet av sakkunniga åt universiteten själva har detta helt naturligt vilat på förutsättningen, att universitetens sakkunnigeval uteslutande dikteras av strävan att ernå en så vitt möjligt fullt opartisk och objektiv prövning av de sökandes meriter. Därför har det ansetts självklart såväl att det slutgiltiga fastställandet av sakkunnigeförslaget skall med fullt förtroende överlämnas åt större konsistoriet samt att sakkunnigevalet skall ske med en objektivitet, som gör inrymmandet av en rätt till jäf från sökandens sida överflödigt.

Erfarenheten har emellertid oförtydligt visat, att den nämnda förutsättningen icke är alldeles oantastbar. Att så är fallet bör måhända mindre läggas universiteten till last än beskaffenheten hos det nuvarande förfaringssättet. Även vetenskapsmän äro vanliga människor med dessas naturliga fallenhet för att låta personliga sympatier eller antipatier spela in i och i viss omfattning färga och förhandsbinda bedömandet. Det finns mer än ett exempel på att en universitetsfakultets majoritet på förhand hyst en bestämd önskan att, utan hänsyn till eventuella medsökandes större skicklighet, likvisst placera en av majoriteten med personlig sympati omfattad docent. I dylika fall ger den nuvarande ordningen möjlighet att redan i sakkunnigevalet trygga frågans tillrättaläggande i önskad riktning. Det finns fall, där en docent utan att kunna anföra jäf utlämnas på nåd och onåd åt personliga fiender, som helt naturligt besjålas av en benägenhet att låta hans förtjänster framträda mindre än hans svaga sidor. Man utser sakkunnige, om vilka man på förhand vet, antingen, att de dela ens personliga känslor gentemot sökanden, eller, att de i sin egen forskning företräda metoder och synpunkter, vilkas motsättning till sökandens kan påräknas som fruktbar jordmån för oförstående eller ofördelaktiga omdömen. Sedan kan då majoriteten krypa bakom de sakkunnigas rygg och under oåtkomlig respekt för sakkunskapens vitsord driva sin önskan igenom.

Det säger sig själft, att ett dylikt förhandsbindande av en professorstillsättnings utgång innebär ett föga tilltalande missbruk av sakkunniginstitutet, och att staten har ett intresse av att söka utfinna garantier mot detta missbruk. Men universiteten själva ha icke mindre intresse av lämpliga korrektiv mot koteriintriger, som snedvrida, förgifta och korrump-

pera den frihetens, förutsättningslöshetens, opartiskhetens och objektivitetens anda som bör vara universitetens livsluft.

Av vad redan anförts torde framgå, att dessa korrektiv böra sättas in på två huvudpunkter. Det bör för det *första* ordnas så, att sakkunnigtillsättningen lägges under ungefär samma formella procedur som ämbetets tillsättning, d. v. s. att ärendets prövning även här fortsättes genom de olika instanserna ända upp till Kungl. Maj:t. Fakultetens eller sektionens förslag prövas av konsistoriet, dettas av kanslern, och Kungl. Maj:t har där det slutliga avgörandet. För det *andra* bör det i enlighet därmed ordnas så, att sökanden tillerkännes enahanda rätt till påminnelse eller överklagande, som gäller vid ämbetets tillsättande. Genom ett dylikt förfarande vunnas både att den sökande fått komma till tals, innan hans domare slutgiltigt utsetts, och att kanslern och Kungl. Maj:t beretts tillfälle att efter den sökandes hörande korrigera orättvisor, därest sådana till äventyrs skulle ha begåtts. Det lider intet tvivel att en reformering av universitetsstatuterna i denna riktning skulle ge de vetenskapsidkande professorsaspiranterna en helt annan känsla av trygghet än vad nu är fallet och därmed befordra oräddhet och självständighet.

Man skulle mot den här antydda anordningen måhända kunna göra den invändningen, att den vållar alltför stor tidsutdräkt. Naturligtvis blir den något mera tidsödande än den nuvarande. Men bortsett från det faktum, att en mera betryggande form komme att kompensera den större tidsutdräkten, torde tågordningen i frågans handläggning med god vilja kunna göras väsentligt snabbare än den vanliga. De för avgivande av påminnelser och överklaganden behövliga tidsfristerna torde enligt sakens natur kunna tillmätas betydligt kortare, när det gäller avgivande av jäv mot föreslagen sakkunnig, än när det gäller att till ingående kritik och bemötande upptaga ett föreliggande sakkunnigutlåtande eller i anslutning därtill avgiva utlåtanden från fakultet, konsistorium och kansler. Härtill kommer emellertid att en tidsbesparing synes kunna vinnas på en annan punkt. Enligt gällande statuter skall sakkunniges utlåtande avges så snart som möjligt. Men en maximitid finnes icke fixerad. Erfarenheten har givit vid handen, att omotiverade och nära nog skandalösa försenande förekomma. Det synes vara i hög grad påkallat att i statuterna uttryckligen inskriva en bestämd tidrymd, inom vilken sakkunniges utlåtanden skola föreligga.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan ändring i gällande universitetsstatuter, att

1. vid tillsättning av sakkunnige för prövande av sökandes till professorsbefattning skicklighet, universitetskanslern och Kungl. Maj:t tillerkännas enabanda prövningsrätt som vid befattningens tillsättande samt att i enlighet härmed sökandens rätt till påminnelse och överklagande gentemot uppgjorda förslag till sakkunniga medgives. Men, därest en dylik anordning icke finnes ändamålsenlig, att Kungl. Maj:t annorledes måtte skapa de garantier, som med den föreslagna anordningen avses.

2. en bestämd tidrymd fastställs, inom vilken sakkunnigas utlåtanden skola föreligga.

Stockholm den 15 januari 1920.

Arthur Engberg.
